

דף מידע מספר 159 בנושאים מדיניים:

טרור על רקע אתני - מקרי דוגמא

הניסיון ההיסטורי מלמד על הקושי הרב הטמון בהתמודדות עם תופעות הגרילה והטרור. להלן נציג מספר מקרי מבחן שבהם משטרים התמודדו עם תופעת הטרור שנשענה על בסיס אתני ולמען שחרור לאומי¹.

צרפת באלג'יריה

כבר מראשית הכיבוש הצרפתי של אלג'יריה ב-1830, נתקלו הצרפתים בלחימת גרילה שכללה מארבים, פשיטות והתקפות פתע. מפקד הצבא הצרפתי דאז, גנרל בוזיו, פיתח דוקטרינה חדשה למלחמה בטרור שכללה שינוי בארגון הצבאי ליחידות קטנות מאומנות וחמושות היטב, בעלות ניידות גבוהה. יחידות אלו חיפשו באופן אקטיבי מפגש עם כוחות הגרילה השונים במטרה להשמידם. תחייה של המסורת הזאת באה לידי ביטוי בשנות החמישים כאשר המחתרת האלג'יראית פעלה בשיטות גרילה וטרור כנגד השלטון הצרפתי באלג'יריה. שיאן של הפעולות כנגד טרור של הצרפתים היה בספטמבר 1957 כאשר גדודי הצנחנים הצרפתים עצרו עשרות אלפי אלג'יראים והעבירו אותם חקירות תחת עינויים, הכריחו אותם לצאת לעבודה ולפתוח את החנויות, ערכו חיפושים מבית לבית, והטילו עוצר מלא ברובעים שונים. הפעולה שברה את המחתרת האלג'יראית בעיר אלג'יר ודחקה את המחתרת להרים. יחד עם ההצלחה המקומית, הפעולה נתקלה בביקורת בינלאומית על דרכי הפעולה האלימות שנקט הצבא הצרפתי. התהליך הוביל לכך שבראשית שנות השישים לציבור הצרפתי נמאס מהלחימה הממושכת (שלמעשה נמשכה בלי הפסקה) שגבתה חייהם של מאות אלפי בני אדם, ונשיא המדינה דאז שארל דה-גול הגיע להסדר שהוביל לעצמאותה של אלג'יר.

בריטניה במלזיה: בשנת 1896 הכריזה בריטניה על השטחים המוכרים כיום כמלזיה כעל שטחי פרוטקטורט. בין השנים 1948-1960 הוכרז על מצב חרום שהוביל לפעולות של הבריטים כנגד המפלגה הקומוניסטית המלזית (ה-MCP), שינקה מאידיאולוגיה מאואיסטית. המפלגה נתמכה בעיקר ע"י האוכלוסייה ממוצא סיני במלזיה, שהיוותה קרב ל-40% מתושבי המדינה. בראשית הפעולות, הבריטים לא העריכו נכוחה את המצב וניסו להתמודד עמו באמצעות פעולות שיטור מוגברות. אולם תוך זמן קצר הם הגבירו את הכוחות הלוחמים למספר אלפים, בניסיון לדחוק את כוחות הגרילה אל מעבר לגבול עם תאילנד. הבריטים נהנו בפעולותיהם משתוף פעולה מצד רוב האוכלוסייה שנבע גם מהבטחתם להעניק למלזיה עצמאות מלאה וגם כתוצאה מהצלחתם בשיפור המצב הכלכלי במדינה. המפקד הבריטי, לויטננט גנרל ה. בריגס, פעל גם במישור

צוות ההיגוי
ד"ר יוסי ביילין, יו"ר
ח"כ מיכאל איתן
ח"כ יוסי כץ
ד"ר וינפריד וייט

חברי צוות ההיגוי בעבר
יו"ר ראשון,
הנשיא חיים הרצוג ז"ל
יו"ר שני, מר חיים י. צדוק
השגריר ד"ר יהודה לנקרי

בחנות:
קרן פרידריך אברט

Steering Committee
Dr. Yossi Beilin, Chair
Mr. Michael Eitan, MK
Mr. Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit

Former members of the steering committee
Former Chair,
The Late President
Chaim Herzog
Former Chair,
Mr. Haim J. Zadok
Dr. Yehuda Lankry,
Ambassador

Sponsor:
Friedrich Ebert Stiftung

הפוליטי על מנת לערער את התמיכה ב-MCP. בנוסף, הוא אימץ תוכניות ליישוב מחדש של חלק מתושבי הכפרים ובכך ערער גם את מאגרי כוח האדם של ה-MCP. לאחר פרישתו של בריגס ב-1952, הוא הוחלף בסיר ג'ראלד טמפלר שפעולותיו במשך שתי שנות שהותו במלזיה קיפדו כמעט לחלוטין את ארגוני הגרילה של ה-MCP. הוא שכלל את הפעולות בין השאר ע"י הבטחת חנינה ללוחמי גרילה שירצו להתיישב מחדש באחד הכפרים החדשים ולהשתלב בחברה. בשנת 1957 קיבלה מלזיה עצמאות, אולם השרידים האחרונים של כוחות גרילה קומוניסטיים נכנעו ב-1960.

הפיליפינים והמורו

מדינת הפיליפינים מורכבת מ-7,100 איים ומכילה אוכלוסייה המונה כ-75 מיליון איש. רוב האוכלוסייה נוצרית יחד עם זאת ישנו מיעוט מוסלמי - המורו, בדרום המדינה (בעיקר באיי מינדנאו וג'ולו). מאז הקמת המדינה ב-1946, ישנה מדיניות של יישוב אוכלוסייה נוצרית בדרום הארץ. מהלך זה גרם לחוסר שקט שבעקבותיו הכריז הדיקטטור מרכוס בספטמבר 1972 על משטר צבאי באזור המורו. החלטה זו עודדה התעוררות לאומית של המורו שהקימו את תנועת ה-MNLF (החזית הליברלית הלאומית של המורו). בכך הם עוררו מסורת התנגדות בת מאות בשנים לשלטון זר. המורו דחו הצעות ממשל לערוך משאל כולל בקרב כלל תושבי דרום המדינה, מאחר והם כיום ברובם נוצרים. תוך מספר שנים התנועה התפלגה למספר פלגים שחלקם הסכימו לאוטונומיה וחלקם רצו להמשיך במאבק מזוין. במהלך השנים הם התפלגו לסיעות שונות שחלקן מחפשות סיוע פיננסי ממדינות אוהדות כמו לוב או ע"י חטיפת אנשים ודרישה של כופר נפש בעדם. אחת מהתנועות הללו היא "אבו-סייף" שהתפרסמה בשנה האחרונה משחטפה אנשים והוציאה חלקם להורג. כיום, הממשלה הפיליפינית מבצעת פעולות רבות על מנת לדכא את תנועות הטרור הרבות ע"י פעולות צבאיות נרחבות לצד נסיונות להגיע למשא ומתן. יש לציין שמרבית נסיונות ההידברות נדחים ע"י המורו.

ספרד והבאסקים

הבאסקים מהווים כמיליון איש מכלל האוכלוסייה בת 40 מיליון הנפשות בספרד. הם מקיימים מסורת עצמאית ארוכת שנים. כ-80% מהם חיים בצפון ספרד. כתוצאה מתנאים אלו הם מאופיינים ברמת לכידות גבוהה. דרך ההתמודדות עם לחימת הגרילה הבאסקית הייתה במרבית המקרים הענקת זכויות אוטונומיות. נוהג זה נמשך גם בין 1978-79 ע"י השלטון בספרד שהחליף את פרנקו. פשרנות זו לא הספיקה לקבוצות היותר מיליטנטיות שסירבו להמשיך את המסורת המפייסת הפוליטית של הבאסקים מסוף המאה ה-19. הם הקימו את ארגון הטרור ETA (מולדת וחופש לבאסקים) בשנת 1959 שמטרותיו העיקריות הן זכות הגדרה עצמית לבאסקים והזכות לעצמאות מלאה מספרד. בשנת 1966 התפלגו לשני פלגים ETA-V (לאומנים שמוכנים להסתפק באוטונומיה) ו-ETA-VI (אידיאולוגים שמוכנים להשתמש בחבלה ורצח החל מ-1968). נסיונות המשטר של פרנקו לדכא את ETA (שני הפלגים היו מחוץ לחוק) לוו במעצרים שרירותיים, הכאות ועינויים. למרות הרפורמות של השלטון לאחר מותו של הדיקטטור פרנקו, מספר הרציחות הקשורות לפעילות של ETA עלו בהתמדה. כדי לממן את פעילותם הם נשענים על מעשי שוד, חטיפות וסחיטה של אנשי עסקים. למרות מעצר של רבים מחברי ETA ונסיונות להשגת הסכמים לפיוס, הארגון נשאר פעיל עד היום.

טורקיה והכורדים

בשנת 1921 נחתם הסכם שקבע את הגבולות המודרניים של טורקיה. הסכם זה כלל בתוך גבולותיה של טורקיה מיעוט משמעותי של הקבוצה האתנית הכורדית. כיום האוכלוסייה הכורדית מונה כ-16 מיליון איש שמהווים כ-26% מכלל אוכלוסיית המדינה. המניע ללוחמת הגרילה הכורדית נעוץ באי הכרתם של הטורקים בזכויות הכורדים להגדרה עצמית. ב-1984 מפלגת הפועלים הכורדית (ה-PKK) החלה בלחימת גרילה בדרום מזרח טורקיה במטרה להשיג עצמאות. תגובת המדינה התגבשה במהלך שנת 1987 אז הוחלט על מצב חירום במספר מחוזות, שמשמעותו הייתה נוכחות צבאית גבוהה, משטר צבאי והגבלות חמורות על זכויות אזרחיות ופוליטיות. מעצרים מנהלתיים, עינויים, הרג אקראי והתקפות ללא אבחנה. אחת משיטות הפעולה הבולטות היה הקמת "משמר הכפר" שמשמעותו הייתה גיוס בכפייה של תושבים מקומיים. משנתקל הצבא הטורקי בסירוב, פונו כל אנשי הכפר. פינויים אלו היו לוו בעינויים אונס, ולעיתים אף בהרג אקראי.

במאמצי הלחימה שלהם במחתרת הכורדית, ובניסיון למנוע בסיס לוגיסטי מה PKK, הממשלה הטורקית עקרה מבתיהם כמיליון כורדים ויישבה אותם בתוככי טורקיה.

העימות המזוין השתולל ברמות אלימות גבוהות בין השנים 1984-1999. ביוני 1999 נעצר מנהיג הכורדים עבדוללה אוצ'אלן. הוא יצא בקריאה להפסקת אש חד צדדית מצד המחתרת הכורדית ואכן חלה ירידה במספר תקריות הטרור, למרות שהן נמשכות גם כיום. ישנן טענות שהטורקים שומרים עליו בחיים מתוך חשש שאם יוציאו אותו להורג הקרבות והפיגועים יתחדשו ביתר עוז. יחד עם זאת צריך לזכור שאין כמעט מידע על ההתרחשות באזורים אלו מכיוון שמספר מחוזות נמצאים עדיין תחת משטר צבאי, והכניסה לעיתונאים או ארגונים הומניטריים נאסרה.

רוסיה והצ'צ'נים

הצ'צ'נים הם קבוצה אתנית שחיה על רצועת הרים בצפון הקווקז, והתנגדו לשליטה הרוסית מאז המאה ה-18ⁱⁱ. בשנת 1944 השלטון הסובייטי הגלה אותם והם לא הורשו לחזור עד 1957. לאחר התפוררות ברית"מ, החלו לעלות דרישות לעצמאות מצד ה-OKCHN (הקונגרס הפן-לאומי של העם הצ'צ'ני) בהנהגת דודאיב. הצ'צ'נים הכריזו על עצמאות ב-2 לנובמבר 1991. למורת רוחם של הרוסים מאחר וצ'צ'ניה חשובה לכלכלה הרוסית (עיר הבירה האזורית גרוזני היא צומת למעבר מסילות ברזל, דרכים וצינורות גז ונפט). ניסיונות להגיע לפשרה בעזרת משא ומתן נכשלו, בין השאר עקב פעילותם של הצ'צ'נים כנגד האוכלוסייה הרוסית. התגובה הרוסית הייתה שליחת כוחות גדולים בשנת 1994, אשר הצליחו לכבוש את עיר הבירה גרוזני ב-1995 במחיר כבד מאוד. האבדות הכבדות והמשך פעילות הגרילה בהרים הובילו את הרוסים לחתום על הסכם ב-1996, שבו הוחלט על נסיגת הצבא הרוסי ודחיית שאלת העצמאות של צ'צ'ניה עד 2001. כאשר מעשי הטרור לא נפסקו, הרוסים כבשו מחדש את צ'צ'ניה בספטמבר 1999, במטרה לדכא את הטרור. כיום, למעלה משנתיים לאחר הכיבוש המחודש, כוחות הביטחון הרוסיים מנהלים קרבות בלתי פוסקים בהרים כנגד הלוחמים הצ'צ'נים. לאחר 7 שנים של מערכה עם הפסקה באמצע נהרגו אלפי אנשים משני הצדדים, מאות אלפים הפכו לפליטים ורוב צ'צ'ניה הפכה לתלי חורבות.

ⁱ מבחינה זו המסמך לא יסקור תופעות של מאבק פנים מדינתי על השלטון במדינה שנגרד או שלא נגרד למלחמת אזרחים כמו במצרים, ניקרגואה, מוזמביק וכדומה.
ⁱⁱ התנגדות זו אף הונצחה ביצירה של טולסטוי "קוזקים" (תורגמה ל"שבוי מקווקז").